

Meerjarenplan 2016 – 2020

Protestantse Begraafplaats “Charlois”

Rotterdam, 22 september 2016

1. Inleiding

Telkens wanneer er grote investeringen voor de begraafplaats gedaan moeten worden, rijzen er bij de bespreking en besluitvorming vragen als: “wat komt er dit jaar nog meer op ons af?” en: “kunnen we het wel allemaal betalen?”. Dit Meerjarenplan poogt een kader te scheppen om planmatig tot besluitvorming te kunnen komen.

2. Organisatie

1. De Stichting is in 2008 opgericht bij het tot stand komen van de Protestantse Gemeente Rotterdam-Zuid, Voordien was de begraafplaats integraal onderdeel van de Hervormde Gemeente Rotterdam-Zuid. In de statuten van de Stichting, opgesteld overeenkomstig de Kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland, wordt de band met de Protestantse Gemeente beschreven.
2. De Stichting wordt geleid door een bestuur. De leden worden door het College van Kerkrentmeesters van de Protestantse Gemeente Rotterdam-Zuid benoemd op voordracht van het bestuur.
3. De Stichting heeft een opzichter in dienst voor het beheer van de begraafplaats. Dit is een fulltime functie. De belangrijkste taken van de opzichter zijn het openen en sluiten van graven en het regelen van begrafenissen. De opzichter heeft ook een publieksfunctie omdat hem vaak advies wordt gevraagd bij het kopen van graven, type grafbedekking, etc.. Daarnaast heeft de opzichter de eindverantwoordelijkheid voor het tuinonderhoud en het onderhoud van de graven en grafbedekkingen.
4. Het tuinonderhoud is grotendeels uitbesteed bij een hoveniersbedrijf.
5. Voor de administratie heeft de Stichting een administrateur in dienst. Ook dit is een full time functie. De administrateur is verantwoordelijk voor de registratie van de begraven personen c.q. stoffelijke resten. Ook de financiële administratie behoort tot het taakgebied van de administrateur. Verder behoort het voorraadbeheer en de coördinatie van vrijwilligers voor de catering tot dit taakgebied.
6. Voor het condoleren van de nabestaanden na afloop van een begrafenisplechtigheid beschikt de begraafplaats over een ontvangstruimte waarin de mogelijkheid bestaat koffie, thee en frisdranken aan te bieden aan de bezoekers met daarbij koekjes, plakjes cake en/of belegde broodjes. De bediening wordt verzorgd door vrijwilligers.

3 Soorten graven

Op de begraafplaats zijn verschillende soorten graven beschikbaar, sommige soorten ook nog weer onderverdeeld in een aantal categorieën:

1. *algemene graven*; in dit type graven worden de overledenen in twee lagen begraven. Een graf wordt toegewezen op het moment van begraven. Deze graven worden gedurende 15 jaar ongemoeid gelaten. Deze termijn van grafrust kan niet worden verlengd.
2. *plantenbedgraven*; dit type graven is nagenoeg gelijk aan de algemene graven, met dien verstande dat de termijn van grafrust is beperkt tot de wettelijke termijn van 10 jaar en dat er geen gedenkstenen op geplaatst mogen worden. In plaats daarvan wordt een plantenbed aangelegd.
3. *eigen graven voor dertig jaar*; deze graven kunnen van te voren worden uitgekozen en “gereserveerd”. Er zijn graven voor één overledene maar ook voor twee. In dat laatste geval wordt er ook in twee lagen begraven. De typeaanduiding geeft al aan dat de bewaar-

termijn 30 jaar is, maar na ommekomst van die periode kan deze voor 10 jaar worden verlengd.

4. *eigen graven voor onbeperkte tijd*; deze aanduiding geeft al aan dat de looptijd onbeperkt is. Dit soort graven komt men bijna nergens meer tegen en daarmee hebben we een “niche” (een bijzonder product) om in marketingtermen te spreken. Er zijn graven voor één overledene, voor twee, drie, zes en twaalf personen. In graven voor meer personen worden de lichamen naast elkaar begraven.
5. *grafkelders*; dit zijn betonnen “kuipen” die worden afgedekt met een zerk. De overledenen worden hierin “bijgezet”. De bewaartermijn is eveneens onbeperkt.
6. *kindergraven*; helaas komt het ook nog van tijd tot tijd voor dat kinderen overlijden en begraven moeten worden. De leeftijd voor kindergraven is beperkt tot 10 jaar. Daarvoor is een speciaal deel van de begraafplaats gereserveerd. De kindergraven hebben een onbeperkte bewaartermijn.
7. *urnengraven*; op een speciaal aangelegd gedeelte is ruimte gecreëerd om urnen te begraven. De bewaartermijn is 30 jaar.
8. *urnenkelders*; net als bij de grafkelders worden ook hier betonnen bakken geplaatst waarin urnen worden bijgezet. De bewaartermijn is onbeperkt.

Als nieuw fenomeen bieden we aan nabestaanden van overledenen die in een algemeen graf begraven zijn, waarvan de looptijd van het algemene graf is verstreken, de mogelijkheid de grafsteen tegen betaling op een speciale plek te leggen i.p.v. deze te vergruizen.

4. Gebouwen

Op de begraafplaats staan twee gebouwen: de kapel en de ontvangstkamer.

- De kapel is bedoeld voor het houden van rouwdiensten met een klein aantal personen (maximaal 80). Bij grotere aantallen bezoekers raden wij aan om voor de rouwdienst gebruik te maken van de wijkkerk. In “noodgevallen” kunnen we nog een groep bezoekers van de rouwdienst herbergen in de ontvangstkamer, die d.m.v. een geluidsverbinding is verbonden met de kapel.
- De ontvangstkamer is bedoeld om na afloop van een

begravenis de nabestaanden te condoleren. Er kan hier – tegen betaling – op verzoek koffie, thee en frisdrank worden geserveerd, eventueel met plakjes cake en/of broodjes. Voor de verzorging van deze service hebben we een groep vrijwilligers die op afroep beschikbaar zijn.

5. Beleid

5.1 Missie

De missie van de stichting is het verzorgen van een laatste rustplaats voor overledenen, waarbij eerbied en stijl van uitvoering van een teraardebestelling voorop staan en waarbij nadrukkelijk de waarden en normen van de protestantse identiteit worden gewaarborgd. Verder wil de stichting zoveel mogelijk aan de wensen van de nabestaanden tegemoetkomen, uiteraard voor zover dit uit het oogpunt van deugdelijk beheer uitvoerbaar is.

5.2 *Begravenissen*

Tijdens een uitvaart worden alle andere werkzaamheden op de begraafplaats stilgelegd. Zoveel mogelijk zorgt de opzichter ervoor dat werkzaamheden in de directe omgeving die geluidsoverlast geven eveneens worden gestaakt. Daartoe neemt hij vroegtijdig contact op met uitvoerders als er grote projecten in de omgeving worden gestart.

Ook als er geen begrafenis plaatsvindt, is het niet toegestaan om buiten de gebouwen op de begraafplaats een geluidsinstallatie te gebruiken voor muziek e.d.

Tijdens een uitvaartplechtigheid draagt de opzichter of zijn vervanger bij voorkeur een uniform (evt. een donker kostuum).

Indien bij de ondernemers behoefte bestaat aan een verruiming van het tijdvenster waarbinnen begraven kan worden, kan de stichting daar voor een deel in tegemoetkomen. Echter absolute grens is op werkdagen het tijdstip van zonsondergang en op zondag wordt er niet begraven. In de ontvangstkamer worden na afloop van begravenissen geen alcoholische dranken geserveerd.

5.3 *Inrichting*

Hoewel het merendeel van de Rotterdamse bevolking kiest voor crematie na overlijden, streeft de stichting ernaar met begraven een betaalbaar alternatief te bieden. Uit overtuiging en uit respect voor God als de Schepper van ieder mens, zal de stichting op de begraafplaats geen veld aanwijzen voor het verstrooien van de as van een gecremeerde persoon. Wel biedt de stichting gelegenheid een urn met de as van een overledene respectvol te begraven.

In 'eigen graven' mogen niet meer stoffelijke resten worden begraven dan waarvoor het graf is bestemd. Dat geldt ook als de familie een asbus van een crematie wil bijzetten. Er kunnen voor de familie belangrijke redenen zijn om toch meer personen in zo'n graf te begraven. Dat kan alleen na een schriftelijk verzoek aan het bestuur waarin de beweegredenen zijn vermeld. Het bestuur neemt zo'n verzoek slechts dan in overweging als de minimale termijn van graf-rust is verstreken van de laatste bijzetting. Na overleg met de opzichter kan het bestuur met toestemming van de eigenaar van het graf beslissen om één of meer stoffelijke resten dieper te begraven om zo ruimte te maken voor (een) nieuwe begraving(en). Het recht tot begraven en begraven houden moet dan wel opnieuw worden ingekocht tegen de op dat moment geldende prijzen. De kosten van de extra werkzaamheden en bijv. het aanschaffen van een beenderkist komen voor rekening van de eigenaar.

M.b.t. de grafbedekkingen zijn er in het Reglement van de begraafplaats stringente regels gesteld: liggende stenen met een bij dat type graf behorende afmeting. In de praktijk willen mensen – de laatste tijd vooral – specifieke gedenktekens plaatsen: staande stenen in een plat liggend raam bijvoorbeeld of een grote kei. Alle voorstellen die afwijken van het reglement worden door het bestuur in overleg met de opzichter beoordeeld op technische realisatie, de mogelijkheden om later stoffelijke resten bij te zetten en de onderhoudbaarheid. Esthetisch zal er naar de voorstellen gekeken worden om niet al te sterk af te wijken van de omgeving en om eventueel aanstootgevende afbeeldingen e.d. te weren. Er worden met de nabestaanden schriftelijk extra afspraken gemaakt t.a.v. het onderhoud.

5.4 *Ruimen van graven, opgravingen en herbegravingen.*

Voor iedere opgraving binnen de looptijd van een graf is expliciet de toestemming nodig van de burgemeester.

Wanneer van algemene graven en plantenbedgraven de graftermijn is verstreken, worden de grafbedekkingen – om reden van eenvoudiger onderhoud – vaksgewijs verwijderd en wordt gras ingezaaid, waardoor ook de bestaande looppaden verdwijnen. Alleen indien het noodzakelijk is in het vrijgekomen vak nieuwe graven te maken, zullen de in dat vak nog overgeble-

ven stoffelijke resten dieper in de grond worden begraven (het zogenaamde “schudden” van graven).

Ook als de looptijd van een eigen graf is verstreken, en deze niet wordt verlengd, wordt de grafbedekking verwijderd en kan het graf in principe opnieuw worden uitgegeven. Voor het verwijderen van eventuele stoffelijke resten geldt dezelfde procedure als bij algemene graven. Herbegravingen vinden alleen plaats op verzoek van de nabestaanden. Een herbegraving vindt nooit eerder plaats dan nadat de wettelijke termijn voor grafrust is verstreken. Herbegravingen vanuit algemene graven kunnen na 10 jaar, maar vóór het einde van de graftermijn slechts plaatsvinden indien daardoor de grafrust van andere begraven personen niet wordt verstoord (omdat de lichamen in twee lagen zijn begraven).

Herbegravingen en het schudden van graven worden c.q. wordt altijd uitbesteed aan een daartoe gespecialiseerd bedrijf. De kosten daarvan worden aan de opdracht gevende nabestaanden doorberekend.

5.5 Eigendom

Ieder “eigen” graf moet een eigenaar hebben. Als dat niet meer mogelijk is (bijvoorbeeld omdat er geen familieleden meer zijn of omdat er onder de nabestaanden niemand is die dat op zich wil nemen) vervalt het graf aan de Stichting. Het bestuur is dan gerechtigd om – uiteraard de termijnen van grafrust respecterend – het graf opnieuw uit te geven met de restricties zoals eerder genoemd in dit hoofdstuk.

5.6 Samenwerking

Gezien het nog steeds dalende aantal begravingen in Rotterdam kan het gewenst, ja zelfs noodzakelijk zijn om samenwerking te zoeken met andere christelijke begraafplaatsen om de betaalbaarheid van de exploitatie te garanderen. Er zijn diverse vormen van samenwerking denkbaar, variërend van onderlinge dienstverlening tussen zelfstandige eenheden tot volledige integratie. De stichting staat open voor gesprekken hierover.

6. Plannen

6.1 Aanleg graven

Jaarlijks vinden ongeveer 100 begravingen plaats. Daarvan vindt plm. de helft in een algemeen graf plaats. In 2014 is een nieuw vak aangelegd voor algemene graven. Voor de komende planperiode is dat ruim voldoende. Aangezien er de laatste jaren al enige vakken gereed zijn gemaakt voor eigen graven (zowel met onbeperkte looptijd als voor 30 jaar) is er in de komende planperiode geen behoefte aan uitbreiding van het aantal nog beschikbare graven. Gezien het feit dat er elders geen of nauwelijks meer graven worden uitgegeven met een onbeperkte looptijd zal het bestuur in de voorliggende beleidsperiode nader overwegen of wij dit type graven wel blijven aanbieden. Enerzijds is dit een *niche* (om in marketingtermen te spreken), anderzijds levert dit type graven problemen op met de financiering van het onderhoud (zie par. 8.2). Dit moet dan wel worden gezien in samenhang met de grafkelders.

6.2 Tuinonderhoud en beplanting

Het tuinonderhoud is uitbesteed aan een hoveniersbedrijf op basis van een bestek dat tevens dient als werkplan. Met de hovenier is een meerjarig contract gesloten. De opzichter bespreekt regelmatig met de uitvoerder de planning van de werkzaamheden en houdt toezicht op het resultaat.

Het spreekt vanzelf dat er jaarlijks een redelijk bedrag moet worden besteed aan nieuwe beplanting. Dat kunnen vaste planten zijn, bomen, struiken, heesters, e.d. Maar uiteraard is het ook goed om eenjarige planten in bloei te hebben staan. De opzichter zal jaarlijks met het be-

stuur overleggen welke planten zullen worden aangekocht. Het bedrag in dit meerjarenplan is een aanduiding van de orde van grootte en zal als een maximum gelden.

Regelmatig voeren bewoners van stadsboerderij *De Vier Heren*, eveneens gelegen aan de Charloisse Lagedijk onderhoudswerkzaamheden uit op de begraafplaats.

6.3 *Terrein*

De bereikbaarheid met openbaar vervoer van de begraafplaats is slecht. Daarmee is onze concurrentiepositie t.o.v. de gemeentelijke Zuiderbegraafplaats ronduit slecht (bus en tram stoppen daar “voor de deur”). Voor begrafenissen is dat altijd wel op te lossen doordat mensen met iemand anders meerijden e.d. Voor bezoekers van de graven ligt dat veelal anders. Nagegaan zal worden of het in een behoefte voorziet als we eenmaal per week op een vaste dag een busje laten rijden – bijv. langs enkele plaatsen waar veel bejaarden wonen – voor bezoekers van de begraafplaats.

De waterhuishouding op de begraafplaats vergt speciale aandacht. Enerzijds mag het waterpeil niet te laag zijn omdat anders de bomen droog komen te staan, anderzijds mag het niet te hoog zijn omdat in dat geval de graven vol met water staan. Voortdurend overleg met het Waterschap is noodzakelijk. Voor het op peil houden van de waterhuishouding is de begraafplaats omgeven door een aantal grote sloten. Elk jaar “schouwt” het Waterschap deze sloten op bodemgesteldheid (niveau van bagger), begroeiing e.d.

Er is behoefte aan een bewegwijzering voor aanduiding van vakken op de begraafplaats. Nu is er alleen op het voorplein een mededelingenbord met een plattegrond. Het idee bestaat om voor elk type graf een bepaalde kleur te kiezen en dan de verwijzingen naar die vakken in die kleur aan te brengen. De nummering van de vakken zal dan meteen worden aangepakt (dit is een hele ingrijpende verandering omdat alle registraties moeten worden aangepast). In de looptijd van dit meerjarenplan zal dit verder worden uitgewerkt. Als de nummering is aangepast, zal worden bezien of het mogelijk is een informatiezuil te plaatsen op het voorplein waarmee mensen geholpen worden met het zoeken naar een graf als het nummer/vak hen onbekend is.

Nu bestaat de verharding van de hoofdpaden op de begraafplaats uit een deel koolas of repack afgewerkt met grind. Dit heeft een aantal praktische nadelen, waaronder het feit dat het moeilijk beloopbaar is voor mindervalide mensen en dames die schoenen met hoge hakken dragen. Maar grind voegt aan de begraafplaats een zekere rustieke waarde toe. Daarom zal het grind gehandhaafd worden. Om de beloopbaarheid voor mindervaliden te compenseren, wordt overwogen een elektrisch aangedreven voertuig aan te schaffen (“golf car”).

Overwogen wordt het voorplein te verharden. Dit plein is het eerste wat men ziet als men de begraafplaats betreedt. Gestreefd wordt naar een stevige bestrating die de druk van de voertuigen zonder beschadigingen kan weerstaan, maar die tevens een hoge sierwaarde heeft. Een luidklok zou een mooie traditie mogelijk maken: het luiden van een klok als men de gang naar de groeve maakt. Dit moet een klok zijn met een zwaar laag geluid, dat betekent een vrij grote klok, die hangt in een klokkenstoel.

6.4 *Gebouwen*

De gebouwen bevinden zich in een uitstekende technische conditie.

6.4.1 *Kapel*

Het interieur van de kapel dient enigszins aangepast te worden in die zin dat de wandversieringen kwalitatief verbeterd worden.

Ook is er in de kapel dringend behoefte aan vervanging van de geluidsinstallatie, waarbij met name gekeken zal worden naar mogelijkheden om gemakkelijker muziek ten gehore te brengen die op elektronische dragers wordt aangeboden door of namens nabestaanden.

6.4.2 *Ontvangstkamer*

Het interieur van de ontvangstkamer dient een ‘facelift’ te ondergaan: met name de tegelvloer oogt bijzonder zakelijk en straalt een koude sfeer uit, de aanwezige planten staan er armoedig bij, etc.. Een binnenhuisarchitect heeft inmiddels een voorstel gemaakt.

Overwogen wordt om d.m.v. een kunstwerk het cachet van de ontvangstkamer verder te verhogen.

6.4.3` *Familiekamer*

In de komende planperiode zal worden nagegaan wat de behoefte is aan een familiekamer en of er mogelijkheden zijn om deze in te richten. Eerder heeft het bestuur al eens gesproken over zo’n familiekamer. De gedachte daarbij is dat een overleden persoon daarin tot aan de begrafenis wordt opgebaard en dat de familie gedurende die tijd onbeperkt toegang heeft tot deze ruimte om in nabijheid van de overledene te rouwen. Behalve de ruimte heeft dat ook allerlei andere consequenties, bijv. de verlichting van het terrein.

6.5 *Administratie*

De huidige administratie van de graven en de daarin begraven personen stamt uit de jaren 80 van de vorige eeuw. Daardoor ontbreken allerhande functies, zoals bijv. het toevoegen aan de gegevens van foto’s van de grafbedekkingen, bijv. bij ernstige schade e.d. Dit systeem is dus dringend aan vernieuwing toe. Zo’n nieuw systeem zou dan ook de input moeten leveren voor de financiële administratie.

7. **Financiering**

7.1 *Algemeen*

De stichting heeft geen winstoogmerk. Met het vaststellen van de tarieven streeft de stichting ernaar om inkomsten en uitgaven, bezien over een lange termijn, in evenwicht te houden.

De inkomsten bestaan uit:

1. koopsommen van eigen graven
2. afkoopsommen voor onderhoud
3. grafrechten (bij begraving)
4. administratiekosten
5. keukenexploitatie

Bij uitgaven onderscheiden we eenmalige uitgaven (investeringen) en periodiek terugkerende uitgaven (salarissen, afschrijving¹ en dienstverlening).

7.2 *Tarieven*

Er zal een poging worden gedaan om de tariefstelling beter in overeenstemming te brengen met de kosten en beoogde plannen, waarbij vanzelfsprekend de tarieven van naburige begraafplaatsen en crematoria in het oog worden gehouden.

Het onderhoud van graven en grafbedekkingen (grafstenen) moet bij vooruitbetaling worden afgekocht.

---

¹ Afschrijvingen zijn geen echte uitgaven: het zijn bedragen die voor een aantal jaren wel als kosten worden geboekt, maar ze vloeien weer terug naar het kapitaal.

De afkoopsommen voor onderhoud worden toegevoegd aan het onderhoudsfonds. De na te streven hoogte van het kapitaal in dit onderhoudsfonds wordt bepaald door de contractuele onderhoudsplicht. Wanneer de inkomstenstroom op zou drogen, bijv. als de begraafplaats van overheidswege zou worden gesloten, moet er nog gedurende minimaal 25 jaar onderhoud worden gepleegd.

In principe zouden de onderhoudskosten van graven met een begrensde looptijd en de daarbij behorende grafstenen moeten worden bestreden uit een deel van de afkoopsom plus de gekapitaliseerde rente: voor plantenbedgraven 1/10 deel, voor algemene graven 1/15 deel en voor eigen graven voor 30 jaar met 1/30 deel. Eigen graven voor onbepaalde tijd zouden moeten worden onderhouden met de netto-opbrengst van de afkoopsom, d.w.z. de rente verminderd met de inflatiecorrectie. Deze redenering volgend en ervan uitgaand dat het aantal eigen graven voor onbeperkte tijd ca. de helft is van de graven voor beperkte tijd zou het fonds ca. € 2.500.000 moeten bedragen om de jaarlijkse kosten van onderhoud te dekken. Hieruit blijkt dat het systeem van het afkopen van onderhoud hier wringt. Reden waarom de financiering opnieuw moet worden bezien. Daar komt bij dat er naar het publiek nooit goed over het voetlicht is gebracht dat men niet alleen voor het onderhoud van het eigen graf betaalt, maar tevens voor het onderhoud van de totale begraafplaats!

Van de ontvangen koopsommen voor de graven moeten nu de investeringen betaald worden voor verbetering van het terrein, ruimen en aanleg van vakken, bewegwijzering, etc. Ook het onderhoud van de gebouwen moet hiervan betaald worden.

Geld uit het onderhoudsfonds kan door de stichting worden “geleend” om investeringen te doen, die dan in de loop van de jaren moeten worden terugbetaald d.m.v. afschrijvingen. Die afschrijvingen drukken dan wel op de exploitatie. Omdat bij een tekort op de exploitatierekening niet meer kan worden terugbetaald, ligt daar de beperking van de afschrijvingen.

Besproken en vastgesteld in de bestuursvergadering van

.....
voorzitter

.....
secretaris